

STUDENTUL VICTOR MORARIU ÎN FAȚA PUBLICULUI

Sobrul și doctul profesor universitar de limbă și literatură germană de la Universitatea din Cernăuți (după ce funcționase ca profesor la Liceul din Suceava) Victor Morariu (1881-1946) a fost, pe vremea studenției, un activ membru al Societății Academice „Junimea”, în cadrul căreia a ținut conferințe, a scos câteva foi umoristice (specifice perioadei și mediului), adică s-a implicat deplin în buna funcționare a acesteia. Unul din rarele caiete care s-au păstrat din jurnalul personal al vrednicului fiu al părintelui Constantin Morariu, păstrat cu multă grijă de doamna farmacistă Maria Olar din Suceava, adăpostește, printre altele, și unul dintre discursurile ținute de acesta, duminică 13 octombrie 1901 (p. 87-90), cu ocazia unui *comers* junimean. Tema abordată de Victor Morariu, „de tot liber”, este aceea de destul de mare actualitate (nu numai atunci), a folosirii costumului popular de către intelectualitatea românească, tocmai ca demonstrație a naționalismului, în condițiile în care atacul la naționalitate era concertat, atât din partea stăpânirii austriece, cât și din cea a minoritarilor ucraineni. Argumentarea este strânsă, avându-se în vedere mai multe aspecte pe care le implică purtarea acestui costum. Dar să vedem toate aceste motivații și explicații, „după notele stenografice” (cum singur spune) ale lui Victor Morariu. (Olvian RADOVICI)

Ilustră adunare! Fie-mi permis a vorbi câteva cuvinte la adresa mai ales a mult stimatelor dame (zimbet dulce din partea d-rei Frosa), ale căror merite și datorințe pentru păstrarea naționalității noastre de altfel au fost relevate de unul din confracții mei cu destulă precizie. Eu voi fi interpretul unei idei care întotdeauna a format una din preocupările principale ale societății academice „Junimea” și care a aflat răsunet adesea și chiar dăunăzi în presă.

Ilustră adunare! Înșușirile distinctive ale unui popor care, întrunite, constituie individualitatea lui, sunt – mai mult încă decât caracterul și tipul național – limba, legea și obiceiurile sale. Și când zicem obiceiurile, înțelegem și obiceiul în îmbrăcămintă – portul național. Ținem la limbă, lege și la obiceiurile strămoșești, le accentuăm la orice ocazie; dar ne-am cam deprins a uita de frumosul nostru port național și privim indiferenți cum, pe zi ce merge, el se pierde și pe la sate, pentru a face loc portului străin, inferior din punct de vedere estetic și păgubitor pentru bunăstarea economică a poporului nostru. Pierderea portului național, mai ales pe la sate, e un fapt îngrijorător, de care ar trebui să ne ocupăm cu multă insistență. Din punct de vedere al mândriei naționale trebuie să susținem acest frumos și trainic port, moștenit de la străbuni. Am zis frumos și trainic și am arătat prin aceasta că chestiunea portului național are o parte *estetică* și una *economică*. Nu cred că trebuie să mai spun că portul românesc e încântător de frumos, cel femeiesc ca și cel bărbătesc. Regina-poetă l-a ridicat la înălțimea tronului, l-a făcut

cunoscut în Apus prin expoziția sa de păpuși și a stors admirația lumii civilizate pentru gustul românesc. „Portul țaranului român”, zice unul din scriitorii noștri, „se caracterizează prin o simplitate clasică – semnul maturității estetice, prin decență – semnul sensibilității morale, prin igienă – semnul duhului practic și prin simplitate – semnul spiritului economic; e un costum simplu și pitoresc în același timp”. Costumul femeiesc de asemenea e cât se poate de simplu, însă tonul fundamental într-însul e grația. De aceea Anica din frumoasa operetă *Crai-nou* abia atunci simte deplin farmecul iubirii, când se îmbracă în haină de fată de la munte; căci ea zice în duioasă melodie:

În aceste haine simple
Viața-i dulce și plăcută
Și sub ele inimioara
Simte lin tainicu-i dor. (*Aplauze*).

Nu voi pleda pentru introducerea costumului național ca port zilnic pentru inteligența noastră; acesta este un lucru cu neputință în urma împrejurărilor sociale ce le-a produs timpul modern. Dar aș deschide întrebarea ori de n-ar trebui costumul național să fie portul nostru exclusiv de sărbătoare (aprobări din partea d-rei), care să figureze singur în saloanele românești? Îmi închipui o serată, poate chiar un bal, la care e o splendidă concurență de costume românești, iar toaletele franceze (atât de costisitoare) au dispărut. Câtă varietate de colori, câtă grație, câtă eleganță, cât farmec! Câte inimi răpite de mândre Cosinzene! (Ilaritate, mai ales din partea d-lui Nistor). Aud parcă

obiecțiunea că nu pe fiecare damă o prinde bine costumul; deși nu sînt specialist în ale modelor, totuși fie-mi permis să mă îndoiesc de aceasta: costumul național lasă, ca și modele cosmopolite, cea mai deplină libertate gustului și se poate deci varia în infinit, după individualitatea fiecărei dame. (Asupra obiecțiunii că s-ar pierde talia, cred că nu trebuie să mai insist: un brîu scoate talia la iveală în modul cel mai *mulțămitor*). Se mai spune apoi că costumul e prea obositor la dans, fiind prea încărcat (d-ra Frosa combate cu gestul); nimic mai ușor decât a nu-l încărca (ilaritate), căci costumul nu reclamă numai decît o salbă. Damele istețe vor afla (original: abilitatea damelor va afla) poate încă și alte argumente, dar eu mă prind să le combat pe toate cu probele cele mai solide (ilaritate; aplauze), afară doară de unul: de unde să ieși costumul? (Efect). Deocamdată de la atelierul „Furnica” din București. Dar aice am pășit-o cu argumentele, căci oricine știe că un costum de la București costă enorm de scump. Și totuși chiar aice, în perplexitatea cea mai mare, îmi vine și mie, ca și atîtor altor ființe nenorocite, într-ajutor „Societatea doamnelor române”. Ne aducem aminte de preafrumoasa expoziție de industrie casnică bucovineană, [pe] care a aranjat-o această zeloasă societate în vara anului 1892 în muzeul țării. Atunci una din cele mai distinse scriitoare ale noastre zicea: „Este un fapt incontestabil că Bucovina posedă o industrie de casă renumită și produsele sale, care au fost expuse nu numai aici, dar și în alte orașe, au fost chiar premiate! Noi însă o apreciem din alt punct de vedere și zicem că ea este *avuția poporului nostru*. Constatăm cu bucurie că femeia bucovineană, prin sîrguința și abilitatea degetelor sale, se îmbracă pe sine, pe bărbat și pe copii, își împodobește casa și în urmă prisosul îl duce la oraș și-l vinde. Cu toate că țărancele noastre sunt foarte conservatoare, ele au adoptat astăzi furcile cu roată, pe care S.D.R. le-a distribuit prin sate și care aduc mare spor la tors”. La aceeași expoziție s-au expus și câteva costume naționale, confecționate la noi în țară, *costume superbe*, cum se exprimă aceeași damă în raportul său asupra expoziției. Iată deci că S.D.R. s-a interesat chiar de la începutul existenței sale de industria casnică a țărăncii române și iată și dovada că avem la noi în țară dame măiestre în confecționarea de costume. Apelăm acumă cu toată căldura la acele generoase dame și zicem: Nu s-ar putea introduce oare în cursul de croitorie întreținut de S.D.R. și chiar în Internat arta cusăturilor românești? (Aprobare entuziastă la d-ra). Un asemenea curs ar pune apoi baza la un viitor atelier aici în țară a la „Furnica” din București, la care s-ar putea comanda costume după gust și dorință. Și iată mai departe perspectiva unei asemenea instituții: S.D.R. s-ar interesa prin numeroasele filiale ce le are,

din țară, care sunt femeile iscusite din satele românești care ar putea lucra la costume, le-ar încuraja dînd premii, vînzînd produsul artei lor la atelier, și astfel s-ar crea un izvor puternic pentru ridicarea bunăstării poporului de la țară.

Chestia economică merge apoi mîna în mîna cu cea socială și culturală. Încurajarea industriei naționale din partea damelor române ar produce o concurență, o emulație înălțătoare între femeile de la țară; iar emulația e izvor de progres și morală. Nici nu mai amintesc că portul străin ar dispărea ca prin farmec din satele în care a fost *contrabandat* prin influența orașelor și ar face iar loc frumosului și trainicului port românesc. Și cît s-ar întări sentimentul solidarității inteligenței cu poporul!

Astfel introducerea portului național e pentru noi nu numai o chestiune de mîndrie națională, nu numai o chestiune de estetică, ci și o chestiune economică, morală și culturală. Asupra chestiunii s-ar putea spune încă foarte multe, e un câmp foarte larg pentru discuție; nu pot insista astăzi mai pe larg, sunt încredințat însă că damele române întrunite în valoroasa lor societate, care *a făcut epocă în dezvoltarea culturală a poporului român din Bucovina*, se vor ocupa de această chestiune de eminentă însemnătate cu acel zel și acel entuziasm pentru aspirațiile naționale, care o caracterizează pe femeia română din Bucovina. (*Aplauze frenetice etc....*).

